

Intervju sodobnosti: Pavle Zidar

1. Si predvsem prozaist, med živečimi, poleg Ingoliča, pisatelj z največ izdanimi knjigami in eden redkih, ki se je že zelo zgodaj odločil za pisanje kot poklic. Kaj je botrovalo enemu in drugemu, izjemni plodovitosti in odločitvi, da boš živel (tolkel revščino?) kot pisatelj? Je med enim in drugim kakšna razložljiva vzročna ali posledična zveza?

2. Zaradi preglednejše predstave naših bralcev: Katera, po številu, je tvoja zadnja knjiga?

3. Znan si pod psevdonimom, komaj kdo ve za tvoje pravo ime? Katero ime ti zveni bolj naravno, Zidar ali Slamnik? Je to morda potreba ali samoobramba, ko ne želiš, da bi pisateljstvo z vsem, kar pri Slovencih neprijetnega prinaša s sabo, vdiral v tvojo zasebnost? Ali pa je vsa stvar veliko bolj preprosta?

4. Prav zdaj, ko oblikujem to vprašanje, me je preblisnilo: Začel si kot pesnik (Kaplje ognjene, 1960), v zadnjem času pa spet kar »zasipavaš« s poezijo vso slovensko revialistiko, časopisje, kot da sklepaš nekakšen življenjski cikel... Ali pa so zdajšnji časi taki, da te silijo k hitrim reakcijam, za kar je lirski zapis primernejši od daljšega proznega teksta?

5. Seveda, ni treba biti literarni kritik za ugotovitev, da so domala vsa tvoja prozna dela pretkana z lirskimi pasażami, s čisto poezijo v prozi, kar priča, da si ves čas ostal pesnik. Najbrž si tako oblikoval poseben tip slovenske proze, ki povzroča preglavice bolj literarnim kritikom kot bralcem...

6. V nečem si izjema med slovenskimi pisatelji. Skoraj vsak črpa svoj navdih iz kraja svojega rojstva, svoje mladosti (Bevk, Kosmač, Kranjec), zate pa bi kar veljal starorimski pregovor *Ubi bene, ibi patria*. Vprašanje je le, če ti je res povsod dobro: na Gorenjskem, Dolenjskem, Primorskem... Kaj pomeni zate pokrajina, kraj, mesto, kamor lociraš svoje junake in kjer tudi sam živiš?

7. Morda bom preoster, pa naj bo, kot prijateljski izziv: Rekel bi, da je za tvojo prozo skoraj značilna nekakšna depoetizacija junakov, še točneje: določenih poklicev, ki v splošni predstavi veljajo za plemenite (Učiteljice). Literarna kritika ve povedati, da je celo tvoj odnos do matere anticankarjanski, torej depoetiziran...

8. Zapisali so, da vse pogosteje v svojih proznih tekstih tudi meditiraš, ne toliko skozi usta svojih junakov, pač pa neposredno, kot pripovedovalec. Koliko je v tem filozofije, koliko bogoiskateljstva, jasno: oboje posredovano

po tvoje, tipično Zidarjevo? So ti razmišljajoči »vložki« (filozofski, bogoiskateljski, moralno-etični) plod tvojega lastnega miselnega sveta, tvojih izkušenj in spoznanj, ali pa zavestno zajemaš tudi iz zakladnice znanih filozofov? Ti je kateri še posebno blizu? Te navdihuje, uravnava tvojo etično senzibilnost?

9. Posebno gorak si do ljudi sistema, režima, do oblastnih in drugih struktur. Izkušnje s preteklostjo so bogate, boš poslej, po znanih političnih in družbenih spremembah bolj prizanesljiv? Te nastale spremembe spravljajo v zadrego (kot marsikaterega slovenskega pisatelja), ko se novi junaki, vredni pisateljske kritike, šele zarisujejo v našo zavest?

10. Po tvojih zadnjih pesmih sodeč, bi dejal, da še nisi čisto prepričan o zlati dobi slovenstva...

11. Je pri tebi kritičnost do obravnavane snovi stvar prepričanja (nazora?) ali kritični občutek, da je res tako? Skratka, je tvoja literatura tudi zavestno sporočilna ali pa samo »pišeš zgodbe«, ne da bi z njimi kakorkoli skušal vplivati na bralca?

12. Pogosto pišeš v prvi osebi, kakšen je pri tebi odnos do avtobiografičnega gradiva, do neposrednih izkušenj in doživetij; kaj je torej pri tebi avtobiografsko, kaj pa fikcija, pripovedna metafora za tvoja duševna stanja in razpoloženja, občutja in spoznanja?

13. V svoje pisanje včasih vpleteš kakšno pravo ime iz našega javnega življenja, še pogosteje pa se ta ali oni »odkrije« med tvojimi junaki. Ali imaš zaradi tega kakšne težave, neprijetnosti? V svojih delih se spominjaš tudi svoje matere, sestre (in jih ne idealiziraš); je prišlo zaradi tega kdaj tudi do kakšnih »družinskih zdrah«? Ali, če govoriva splošno: najdeš kdaj v povsem konkretnem življenju tako rekoč že zrelo zgodbo, ki jo je treba samo »prenesti na papir«? V spominu mi je na primer tvoja odlična portretna novela o Cirilu Kosmaču...

14. Kako bi, če bi tako nanese, opredelil svoje pisanje: si svetel ali mračen pisatelj? Ne glede na to, da si izrazito lirski, kar pomeni že samo po sebi nekakšno svetlobo...

15. Pisal si o slovenskem človeku iz različnih pokrajin, si opazil kakšne posebne značajске ali vedenjske lastnosti, ko so te še posebej pritegnile ali vznemirile in se ločujejo od drugih? Dolenjski Hamlet na primer, kaj je v njem dolenjskega, kar ne bi moglo biti niti gorenjsko niti primorsko?

16. Zdaj nam je potrebno toliko vzvišenih, spodbudnih besed o Sloven-cih, ki ustvarjamo svojo državo, kakšno je tvoje mnenje o narodu, ki mu pripadaš, se kot njegov pripadnik počutiš dobro?

17. Mnogi slovenski pisatelji so s podeželja ali iz manjših mest »pobegnili« v Ljubljano, da bi v prestolnici »laže dihali«, ustvarjali, si morda utrdili svoj socialni status, ti pa se vse svoje pisateljsko življenje »potikaš« po narodovem obrobju. Je v tem kak globlji razlog?

18. Zdaj živiš v Portorožu. Kaj tu bolj občutiš: samoto ali osamljenost? Morda osvobojenost, ker nisi ujet v konvencije centra, ali ogroženost, ki jo vzpostavlja provinca, saj tam, kjer živiš, si vendarle, kot je o sebi rekel Javoršek, nekakšen samotni jezdec (morda ironično rečeno: jezdec brez konja – čeprav v tem ni nobene asociacije na tvojo odlično knjigo *S konji in peš*)?

19. Imaš do kakšnega svojega dela poseben odnos, občutek, da si se z njim ali v njem še posebej prepričljivo predstavil, ali da si v njem zarisal neki čas in razmere s tako srečno roko, kot se človeku, tudi pisatelju, le redkokdaj posreči (*Soha z oltarja domovine, prozni prvenec, s katerim si stopil tako rekoč v samo središče slovenske proze zgodnjih šestdesetih let, ali nemara Sveti Pavel ali Oče naš, ki sta tudi zelo odmevna, Dim, ki diši po sestri Juli, morda Barakarji, Učiteljice...*)?

20. Kakšen občutek imaš ob spoznanju, da pišeš in objavljaš knjigo za knjigo, s katerimi se literarna kritika ne ukvarja? Kritiške pozornosti so navadno deležni začetniki, resnični ali namišljeni prinašalci novega ali »novega«, zapriseženi eksperimentatorji, generacijski ali slogovni liderji... če pa kdo, tako kot ti, ostaja v svojem svetu, s svojim slogom, jezikom, temami, ki so »tipično« njegove, ga kritika bolj dopušča kot sprejema, skratka: sprejela te je na začetku in pri tem ostaja.

21. Kaj pomeni pri Slovencih biti pisatelj, ki si je pisateljstvo izbral za svoj edini poklic in si vtepel v glavo, da bo od tega celo živel, si ustvaril družino in jo, samo s pisanjem, celo preživljal? Je to pri tvoji izjemni produkciji kraljevsko ali pasje življenje?

22. Bil si učitelj in si pisatelj. Ali je sploh možna kakšna izbira med tema dvema poklicema? V katerem ti je bilo težje? Vprašanja ti ne postavljam v variantni obliki, ker te poznam in vem, da ti ni bilo nikoli ne tu ne tam kaj posebno dobro.

23. Kaj bi skrivala: ta najin pogovor je vendarle povezan tudi s tvojim življenjskim jubilejem, saj si takšne pogovore doslej zmerom odklanjal. Torej: če s pogledom nazaj in naprej poskušaš izmeriti svojo župančičevsko »nebeško stran« ...

Ciril Zlobec

Pripis: To so bila vprašanja in Pavle Zidar jih je sprejel brez pripomb, ni pa se pustil »ujeti« v pravi intervju, odločil se je za odgovor na eno samo vprašanje, prvo, in tako imamo pred seboj novelo-esej, ki pa je hkrati vendarle tudi intervju ...

Ur.